

УДК 378.147:37.011.3-051:316.77- 047.22

**COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE LECTURER AS AN
IMPORTANT COMPONENT OF PROFESSIONALISM**

**КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК ВАЖЛИВА
СКЛАДОВА ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ**

Ольга Сипченко

кандидат педагогічних наук, доцент
E-mail: sypchenko.olha@gmail.com
ORCID 0000-0003-2476-8092
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Olha Sypchenko

PhD in Pedagogy, Associate Professor,
E-mail: sypchenko.olha@gmail.com
ORCID 0000-0003-2476-8092
SHEI «Donbas State Pedagogical
University», Ukraine

Наталія Гарань

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки вищої школи
E-mail: garan_nat@i.ua
ORCID 0000-0002-7617-8636
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Nataliia Haran

PhD in Pedagogy, Associate Professor of
Higher School Pedagogy Department,
E-mail: garan_nat@i.ua
ORCID 0000-0002-7617-8636
SHEI «Donbas State Pedagogical
University», Ukraine

Ірина Бойко

аспірантка кафедри педагогіки і
методики технологічної та
професійної освіти
E-mail: pedagog.ua.i@gmail.com
ORCID 0000-0001-8393-253X
ДВНЗ «Донбаський державний
педагогічний університет», Україна

Iryna Boiko

Post-graduate student of the department
of pedagogy and techniques of
technological and professional education
E-mail: pedagog.ua.i@gmail.com
ORCID 0000-0001-8393-253X
SHEI «Donbas State Pedagogical
University», Ukraine

ABSTRACT

The authors of the article have carried out a theoretical analysis of the problem of the communicative competence of a lecturer of an institution of higher education as an important component of professionalism. Modern requirements for the training of a competitive specialist are analyzed, these requirements actualize the need to update the content of higher education, taking into account competency-based and student-centered approaches. The approaches of scientists to the essence of the communicative competence of specialists are highlighted, and the meaning of the concepts “professional competence” and “communicative competence” is defined and revealed. In the course of the study, it has been established that one of the important qualities of a modern lecturer is the presence of developed communicative competence, the ability to carry out educational communication effectively to achieve constructive results. It has been found that the lecturer’s communicative competence is an integral personal formation that ensures the effectiveness of communication in the system of professional relations and involves a conscious understanding of the value of communication for professional activity. It has been proven that communicative

competence allows carrying out purposeful activities, planning the communication process and predicting its results, carrying out relevant ethical norms and rules of effective interaction, and achieving success in didactic, educational, methodical, organizational, research, cognitive, and other types of activities. The structure of the lecturer's communicative competence is presented and its components are analyzed. It is noted the expediency of such components of the lecturer's communicative competence as a set of knowledge about the norms and rules of conducting professional communication (organization of interpersonal interaction, characterized by the skills of tolerant communication by verbal and non-verbal means of communication, influencing the interlocutor, building a constructive dialogue, resolving conflict situations, emotional self-regulation, etc.), examination of own communicative actions and decisions made, a set of generalized communicative skills formed, etc.

Key words: *professional competence, communicative competence, structure of communicative competence, institution of higher education, professionalism of the lecturer.*

Актуальність теми. Непередбачуваним для України та вищої освіти у 2020 році був спалах Covid-19, сьогодні – війна. Долання викликів, спричинених пандемією дозволило швидко адаптуватися до зміни форм навчання з очної на дистанційну та змішану з використанням дистанційних технологій і створило міцне підґрунтя для організації освітнього процесу в період воєнного стану в Україні (Гарань, 2021). Зараз, як ніколи, гостро стоїть проблема якості освітнього процесу, модернізації, наближення до кращих світових зразків. Про це наголошено у Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Незважаючи на важкі умови, дотримання стратегічного курсу дозволить українській освіті витримати основні виклики часу.

Зауважимо, що сьогодні викладачі закладів вищої освіти (далі – ЗВО) гідно тримають освітній фронт. Їхня діяльність спрямована на підготовку висококваліфікованих фахівців, конкурентоспроможних як на національному, так і на міжнародному рівнях. В умовах інформаційно-високотехнологічного простору, уведення цифрових, проєктних технологій навчання, різних видів моделювання віртуального освітнього середовища, використання онлайн сервісів, застосування активних методів і технологій навчання, налагодження професійної та міжкультурної комунікації вимагають від викладача високого рівня комунікативної компетентності (Бойко, 2020). Про це свідчать дослідження сучасних учених, які доводять, що володіння комунікативними стратегіями й тактиками, їх уміле й доцільне використання ефективно впливає на результати професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений нами аналіз науково-педагогічної літератури та періодичних видань засвідчує, що різним аспектам проблеми комунікативної компетентності фахівців присвячені праці Н. Ашиток, Т. Бутенко, І. Данченко, Г. Дегтярьової, В. Желяскова, Н. Завіниченко, О. Касаткіної, І. Когут, І. Козубовської, О. Корніяки, Г. Кошонько, К. Орду, О. Плужник, О. Тур, В. Черевко тощо. Питання професійної комунікативної компетентності розкрито в роботах С. Александрової, Д. Годлевської, О. Загородної, Н. Зверєвої, Л. Мороз-

Рекотової, Ю. Остраус, З. Підручної, Л. Пляки, С. Симоненко, Т. Шарової та ін. Також комунікативна компетентність є об'єктом досліджень великої групи зарубіжних учених: N. Abdulrahman, O. Argie, L. Bachman, M. Canale, N. Chomsky, A. Fantini, K. Foss, D. Hymes, J. Koester, R. O'Dowd, D. O'Hair, A. Palmer, G. Rickheit, H. Widdowson, C. Sabee, S. Savignon та ін., які розглядають її з точки зору різних наук.

Зазначимо, що збільшення кількості праць, присвячених проблемі комунікативної компетентності фахівців, свідчить про пильну увагу вчених до даного питання. Однак, унаслідок зі зростаючими вимогами до рівня професіоналізму науково-педагогічних працівників розвідки та пошуки в напрямку розвитку комунікативної компетентності викладачів не припиняються і відзначаються стійкою актуальністю.

Формулювання цілей (мета) статті, постановка завдання. Мета статті полягає в теоретичному аналізі проблеми комунікативної компетентності викладача як важливої складової його професіоналізму.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Кардинальні зміни в системі вищої освіти, спричинені інтеграцією до європейського освітнього простору та упровадженням компетентнісного підходу в освітню діяльність, потребують удосконалення професіоналізму викладачів, готовності до постійного професійного зростання, активної роботи на рівні світових стандартів. Згідно Професійного стандарту на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» (2021) сучасний викладач має володіти такими загальними (ключовими) компетентностями, як критичне мислення, комунікативні навичками, здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, обґрунтовувати, планувати, виконувати дослідницький/творчий проєкт, готувати та проводити наукові й освітні заходи, генерувати нові ідеї (креативність); діяти на основі етичних міркувань (мотивів). У зв'язку з чим, нового значення набуває професійна компетентність викладача як інтегральна професійно-особистісна характеристика, що дозволяє ефективно здійснювати професійну діяльність у нових організаційно-педагогічних умовах.

Аналіз наукових праць доводить, що більшість сучасних дослідників у структурі складової професійної компетентності фахівця важливого значення надають комунікативній компетентності, зміст якої характеризується здатністю встановлювати необхідні контакти з іншими людьми та володінням комунікативними знаннями, уміннями, навичками, які можна сформувати й розвивати (Демченко, 2018). Цікавими для нашого дослідження є наукові розвідки німецького вченого Х. Шрьодера, який професійну компетентність схарактеризував як готовність, здатність до ефективного спілкування з людьми, відповідальність у ставленні до них, мовні навички та професійні знання, а також власне «Я» (Я-компетентність) (Schröder, 1995).

У контексті обраної проблеми дослідження доречно зазначити, що поняття «комунікативна компетентність» уперше було вжито американським соціолінгвістом Д. Хаймсом, який визначив її як знання правил з метою розуміння та створення як інформаційного, так і соціального змісту висловлювання. Ученим встановлено, що комунікативна компетентність має три важливі аспекти пов'язані з комунікацією: комунікативна компетентність як

процес передачі й отримання інформації; комунікативна компетентність як взаємодія; комунікативна компетентність як адаптація до ситуації (Hymes, 1971).

Відповідно до логіки нашого дослідження розглянемо доробки українських учених, які пропонують цілий спектр розуміння сутності комунікативної компетентності сучасного фахівця. Так, О. Селіванова комунікативну компетентність визначає як здатність мобілізувати різноманітні знання мови, паравербальні засоби, ситуації, правила і норми спілкування, соціуму, культури для ефективного виконання певних комунікативних завдань у відповідних контекстах чи ситуаціях (Селіванова, 2011). На думку С. Почтарьова, комунікативна компетентність – це повний набір комунікативних та організаційних навичок, що включає самовираження, здатність аргументувати власну точку зору та вміння ставити запитання – найвищий рівень комунікативної компетентності; емпатія (здатність розуміти внутрішній світ інших), самоконтроль, вербальна та невербальна культура спілкування – показники рівня міжособистісної взаємодії (Почтарьов, 2022).

Аналіз сучасних наукових джерел дозволяє визначити комунікативну компетентність як: узагальнену комунікативну властивість особистості, що включає розвинуті комунікативні здібності, сформовані уміння і навички міжособистісного спілкування, знання про основні його закономірності та правила (Гавриляк, 2019); інтегральну характеристику, що базується на знаннях про комунікацію, досвіді комунікативної діяльності, системі цінностей, мотивації до комунікації та дозволяє здійснювати комунікативну діяльність на високому рівні (Краєвська, 2015); інтегральну якість особистості, яка синтезує в собі загальну культуру спілкування та її специфічні прояви в професійній діяльності (Галицька, 2015).

Цікавими для нашого дослідження є результати наукових розвідок І. Когут щодо визначення комунікативної компетентності. Дослідниця встановила, що комунікативна компетентність педагога передбачає усвідомлене розуміння цінності комунікації для професійної діяльності, яка позитивно відображає систему цінностей комунікативних знань і визначає цілеспрямовану діяльність індивіда, спрямовану на їх засвоєння, розуміння необхідності пізнання самого себе як комунікативної особистості (своїх переваг і недоліків), засвоєння етичних норм і правил комунікативної взаємодії засобами вербальної, невербальної, комп'ютерної комунікації, здійснення експертизи власних комунікативних дій і ухвалених рішень; це сформована сукупність узагальнених комунікативних умінь і розвинений емоційний інтелект (Когут, 2015).

Схожою є точка зору О. Корніяки, яка аналізує комунікативну компетентність з точки зору значущості для фахівця. Дослідницею встановлено, що комунікативна компетентність є складовою частиною базової компетентності, яка поряд зі спеціальними знаннями та досвідом знадобиться для виконання складних професійних завдань в умовах різноманітності взаємин та взаємодій, постійного налагодження стосунків між людьми. Ученою доведено, що комунікативна компетентність – складно організоване, внутрішньо суперечливе поєднання комунікативних знань і вмінь, що відображають цілі та результати здійснюваної суб'єктом спілкування комунікативної діяльності, до якої належить: здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми, виконувати певні соціальні ролі у колективі, уміння улагоджувати

розбіжності та конфлікти, уміння співробітничати та працювати з групою (у групі) тощо (Корніяка, 2016).

Важливим для нашого дослідження є запропоноване Н. Волковою та О. Лебідь визначення комунікативної компетентності викладача закладу вищої освіти. Учені розуміють його як інтегральне особистісне утворення, що забезпечує ефективність здійснення комунікації в системі професійних відносин та передбачає усвідомлене розуміння цінності комунікації для професійної діяльності викладача, опанування культури й технологій комунікацій, вербальних, невербальних і комп'ютерних засобів для збагачення комунікацій, оновлення власного комунікативного досвіду (Волкова, 2020).

З метою розв'язання завдань дослідження подальшого висвітлення потребує структура комунікативної компетентності викладача. Заслуговує на увагу розроблена С. Скворцовою структура комунікативної компетентності, яка містить наступні компоненти: індивідуально-особистісний (наявність певних особистісних якостей, що дозволяють уможливити ефективну комунікацію), мовленнєвий (оволодіння мовним апаратом рідної чи іноземних мов), інтерактивно-практичний (здатність до оптимальної взаємодії у процесі спілкування), полікультурний (здатність до засвоєння своєї та інших культур), предметно-інформаційний (уміння оволодівати інформацією й використовувати її) (Скворцова, 2010).

Н. Волкова та О. Лебідь у структурі комунікативної компетентності майбутніх фахівців виокремили чотири компоненти:

– мотиваційно-ціннісний (сукупність мотивів, адекватних цілям та завданням комунікативної діяльності – мотивація до комунікативної діяльності, спрямованість на гуманістичне спілкування, потреба до комунікативного самовдосконалення);

– когнітивний (сукупність знань про сутність і особливості спілкування взагалі та професійного зокрема, знання про стилі спілкування, зокрема про особливості власного комунікативного стилю);

– діяльнісний (сукупність комунікативних умінь – організаційно-управлінські, перцептивно-рефлексивні, експресивні);

– особистісно-емоційний (сукупність особистісних якостей, які визначають позицію і спрямованість аспірантів як суб'єктів комунікативної діяльності, а також емоційний прояв цих якостей – здатність до рефлексії, емпатія, контактність, спостережливість, стресостійкість) (Волкова, 2020).

Вищезазначене дозволяє констатувати, що сьогодні не існує єдиної думки щодо компонентів структури комунікативної компетентності викладача закладу вищої освіти, адже зміст і структура цих понять постійно переглядаються, оскільки в сучасному світі дуже швидко з'являються нові засоби комунікації.

Таким чином, погоджуючись із міркуваннями вчених зазначимо, що саме комунікативна компетентність, яка є складовою професійної компетентності викладача дозволяє здійснювати цілеспрямовану діяльність, планувати процес комунікації та прогнозувати її результати, транслювати відповідні етичні норми і правила ефективної взаємодії, досягати успіху в дидактичній, виховній, методичній, організаційній, дослідницькій, пізнавальній та інших видах діяльності. Ми суголосні з тим, що комунікативна компетентність фахівця передбачає не лише володіння знаннями, а й уміннями, й навичками побудови

інтенційно-стратегічної програми комунікації, дотримання її і контролю за нею у процесі спілкування; орієнтації на співрозмовника, передбачення його реакції; вибору мовних і паравербальних засобів комунікації і їхнього декодування; подолання комунікативних перешкод, усунення комунікативних шумів, виходу із комунікативного цейтноту тощо (Селіванова, 2011). Важливими в цьому аспекті є психолінгвістичні якості професійно-компетентного викладача закладу вищої освіти:

1. Викладач як суб'єкт пізнання має знаходитися в центрі проблемної ситуації і виконує одночасно два завдання: представляє власний ментальний простір і контролює ментальний простір аудиторії.

2. Вибудовує діалог із здобувачами вищої освіти за платонівським взірцем – не як обмін інформацією, а як засіб ментального розширення простору тих, хто навчається.

3. Широко використовує комунікативні можливості та стилістичні реєстри діалогу: інклюзивні займенники «ми», «нас»; конструкції експресивного синтаксису (питальні і окличні речення, інверсивний порядок слів тощо); розширює діапазон аргументів; звертається до різних мовних засобів оцінювання тощо.

4. Презентує індивідуальний комунікативний стиль.

5. Демонструє багатореферентність, позиціонує себе як носія дисциплінарного знання, суб'єкта пізнання, ініціатора діалогу.

6. Володіє різними мовленнєвими жанрами, здатний до жанрового перемикання.

7. Використовує інтертекстуальні зв'язки – ознаки наукового дискурсу: цитатність, континуальність, знання за певним предметом, вибір джерел цитування, розташування імен та цитат, що демонструє позицію того, хто цитує.

8. Відтворює ментальні світи, моделює ситуації руху смислів.

9. Наближається до адресата, сприяє його розумінню, сприйняттю й осмисленню нового матеріалу (Серіков, 2018).

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Грунтовний аналіз наукових джерел, періодичних видань дозволяє констатувати, що проблема комунікативної компетентності викладача закладу вищої освіти є актуальною та перспективною. У ході дослідження встановлено, що комунікативна компетентність виступає інтегральним показником рівня сформованості професійної компетентності викладача й одночасно важливим структурним компонентом. Доведено, що високий рівень комунікативної компетентності дозволяє викладачеві здійснювати цілеспрямовану діяльність, планувати процес комунікації та прогнозувати її результати, транслювати відповідні етичні норми і правила ефективної взаємодії, досягати успіху в дидактичній, виховній, методичній, організаційній, дослідницькій, пізнавальній та інших видах діяльності, тобто забезпечує якісне виконання фахівцем професійної педагогічної діяльності. Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробці структури та критеріїв оцінювання комунікативної компетентності викладача закладу вищої освіти, а також визначенні пріоритетних шляхів удосконалення основних компонентів комунікативної компетентності викладача вищої школи.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Бойко І.В. (2020). Комунікативна компетентність як структурна складова професійної підготовки магістрів освітніх, педагогічних наук. *Proceedings of the 2-nd International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century»*. Ottawa, Canada: Methuen Publishing House. С. 33–37.

Волкова Н.П., Лебідь О.В. (2020) Формування комунікативної компетентності майбутніх докторів філософії в умовах аспірантури. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Дніпро: ТОВ «Роял Принт». Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. № 2 (20). С. 168–179

Гавриляк Л.С. (2019) Комунікативна компетентність як складова професійної підготовки сучасного фахівця. *Науковий журнал «ЛОГОС. Мистецтво наукової думки»*. №3, Квітень. С. 70–73.

Галицька М.М. (2015) Складові комунікативної компетентності студентів вищих навчальних закладів. *Освітологічний дискурс*. № 2 (10). с. 39–48.

Гарань Н.С., Сипченко О.М., Чернякова О.В., Гончарова Н.В. (2021) Веб-квест технології у професійній підготовці майбутніх фахівців. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. № 1 (100). С. 25–34

Демченко Н., Литвинчук Н. (2018) Проблеми формування комунікативної компетентності у майбутніх практичних психологів. *Вісник національного авіаційного університету*. Серія: Педагогіка, Психологія. № 13. С. 9–14.

Когут І.В. (2015) Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя: автореф. дис. ... кандидата пед. наук: 13.00.04. теорія і методика професійної освіти. Полтава. 20 с.

Корніяка О.М. (2016) Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійного самоздійснення викладача вищої школи. *Актуальні проблеми психології*. Т. VI: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. Київ. Вип. 16. С. 82–92.

Краєвська О.Д. (2015) Формування комунікативної компетентності майбутніх менеджерів-аграріїв у процесі професійної підготовки: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 теорія і методика професійної освіти. Тернопіль. 25 с.

Почтарьов С.О. (2022) Формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Економічний вісник університету* : зб. наук. пр. учених та аспірантів [голов. ред. Л. О. Мармуль]. Переяслав (Київ. обл.). Вип. 52. С. 19–22.

Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». Мінекономіки України від 23.03.2021 р. № 610. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-standart-na-grupu-profesij-vikladachi-zakladiv-vishoyi-osviti>

Селіванова О.О. (2011) Лінгвістична енциклопедія. Полтава. 844 с.

Серіков В.В. (2018). Професійна компетентність викладача вищої школи: психолінгвістичний вимір. *ПСИХОЛІНГВІСТИКА*, 20(1), 193-203.

Скворцова С.О. (2010). Формування професійної компетентності в майбутнього вчителя математики. *Педагогічна наука: історія, теорія, практика, тенденції розвитку*. URL: <https://skvor.info/publications/articles/view.html?id=120>

Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>

Hymes D.H. (1971) On communicative competence. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. 213 p.

Schröder H. (1995) Theorie und Praxis der Erziehung. Monographie. München: Ehrenwirth 256 s.

REFERENCES

Boyko, I.V. (2020). Komunikatyvna kompetentnistj jak strukturna skladova profesijnoji pidgotovky maghistriv osvितnikh, pedagoghichnykh nauk [Communicative competence as a structural component of professional training of masters of educational and pedagogical sciences]. *Proceedings of the 2-nd International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century»*. Ottawa, Canada: Methuen Publishing House. 33–37 [in Ukrainian].

Volkova, N.P., Lebidj, O.V. (2020) Formuvannja komunikatyvnoji kompetentnosti majbutnikh doktoriv filosofiji v umovakh aspirantury [Formation of communicative competence of future doctors of philosophy in the conditions of postgraduate studies]. *Visnyk universytetu imeni Aljfreda Nobelja*. Dnipro: TOV «Rojal Prynt». Serija «Pedagoghika i psykholohija». Pedagoghichni nauky. 2 (20). 168–179 [in Ukrainian].

Ghavryljak, L.S. (2019) Komunikatyvna kompetentnistj jak skladova profesijnoji pidgotovky suchasnogho fakhivcja. [Communicative competence as a component of the professional training of a modern specialist]. *Naukovyj zhurnal «ΑΟGhOΣ. Mystectvo naukovoji dumky»*. 70–73 [in Ukrainian].

Ghalyckja, M.M. (2015) Skladovi komunikatyvnoji kompetentnosti studentiv vyshhykh navchaljnykh zakladiv. [Components of communicative competence of students of higher educational institutions]. *Osvitologhichnyj dyskurs*. 2 (10). 39–48 [in Ukrainian].

Gharanj, N.S., Sypchenko, O.M., Chernjakova, O.V., Ghoncharova, N.V. (2021) Veb-kvest tekhnologhiji u profesijnij pidgotovci majbutnikh fakhivciv [Web quest technology in the professional training of future specialists]. *Ghumanizacija navchaljno-vykhovnogho procesu*. 1(100). 25–34 [in Ukrainian].

Demchenko, N., Lytvynchuk, N. (2018) Problemy formuvannja komunikatyvnoji kompetentnosti u majbutnikh praktychnykh psykholohiv [Problems of communication competence formation in future practical psychologists]. *Visnyk nacionaljnogho aviacijnogho universytetu*. Serija: Pedagoghika, Psykholohija. 13. 9–14 [in Ukrainian].

Koghut, I.V. (2015) Formuvannja profesijno-pedagoghichnoji komunikatyvnoji kompetentnosti majbutnjogho vchytelja [Formation of professional and pedagogical communicative competence of the future teacher]: avtoref. dys. kandydata ped. nauk: 13.00.04. teorija i metodyka profesijnoji osvity. Poltava. 20 [in Ukrainian].

Kornijaka, O.M. (2016) Komunikatyvna kompetentnistj jak vyznachaljnij chynnyk profesijnogho samozdijsnennja vykladacha vyshhoji shkoly [Communicative competence as a determining factor of professional self-realization of a teacher of a higher school]. *Aktualjni problemy psykholohiji*. T.VI: Psykhofiziologhija. Psykholohija praci. Eksperymentaljna psykholohija. Kyjiv. 16. 82–92 [in Ukrainian].

Krajevsjka, O.D. (2015) Formuvannja komunikatyvnoji kompetentnosti majbutnikh menedzheriv-aghrarijiv u procesi profesijnoji pidgotovky [Formation of communicative competence of future agricultural managers in the process of professional training]: avtoref. dys. na zdobuttja nauk. stupenja kand. ped. nauk: spec. 13.00.04 teoriya i metodyka profesijnoji osvity. Ternopilj. 25 [in Ukrainian].

Pochtarjov, S.O. (2022) Formuvannja komunikatyvnoji kompetentnosti zdobuvachiv vyshhoji osvity v umovakh dystancijnogho navchannja [Formation of communicative competence of students of higher education in the conditions of distance learning]. *Ekonomichnyj visnyk universytetu: zb. nauk. pr. uchenykh ta aspirantiv*. Perejaslav. 52. 19–22 [in Ukrainian].

Profesijnyj standart na ghrupu profesij «Vykladachi zakladiv vyshhoji osvity» [Professional standard for the group of professions "Teachers of higher education institutions"]. *Minekonomiky Ukrainy* vid 23.03.2021. 610 [in Ukrainian].

Selivanova, O.O. (2011) LINGHvistychna encyklopedija [Linguistic encyclopedia.]. Poltava. 844 [in Ukrainian].

Sjerikov, V.V. (2018). Profesijna kompetentnistj vykladacha vyshhoji shkoly: psykholingvistychnyj vymir [Professional competence of a higher school teacher: psycholinguistic dimension]. *PSYKholINGhVISTYKA*, 20(1), 193-203 [in Ukrainian].

Skvorcova, S.O. (2010). Formuvannja profesijnoji kompetentnosti v majbutnjogho vchytelja matematyky [Formation of professional competence in the future teacher of mathematics]. *Pedagoghichna nauka: istorija, teoriya, praktyka, tendenciji rozvytku* [in Ukrainian].

Strateghija rozvytku vyshhoji osvity v Ukraini na 2022–2032 roky [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2022–2032] [in Ukrainian].

Hymes, D.H. (1971) On communicative competence. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. 213 [in English].

Schröder, H. (1995) Theorie und Praxis der Erziehung. Monographie. München: Ehrenwirth. 256 [in Deutsch].

АНОТАЦІЯ

Авторами статті здійснено теоретичний аналіз проблеми комунікативної компетентності викладача як важливої складової професіоналізму. Проаналізовано сучасні вимоги до підготовки конкурентоспроможного фахівця, що актуалізують необхідність оновлення змісту вищої освіти з урахуванням компетентнісного підходу. Висвітлено підходи науковців до сутності комунікативної компетентності фахівців, визначено та розкрито зміст понять «професійна компетентність» і «комунікативна компетентність». У ході дослідження встановлено, що однією з важливих якостей сучасного викладача є наявність розвиненої комунікативної компетентності, уміння ефективно здійснювати освітню комунікацію з метою досягнення конструктивних результатів. З'ясовано, що комунікативна компетентність викладача є інтегральним особистісним утворенням, яке забезпечує ефективність здійснення комунікації в системі професійних відносин та передбачає усвідомлене розуміння цінності комунікації для професійної діяльності. Доведено, що комунікативна компетентність дозволяє здійснювати цілеспрямовану діяльність, планувати процес комунікації та прогнозувати її результати, транслювати відповідні етичні норми і правила ефективної

взаємодії, досягати успіху в дидактичній, виховній, методичній, організаційній, дослідницькій, пізнавальній та інших видах діяльності. Представлено структуру комунікативної компетентності викладача та проаналізовано її компоненти. Авторами зазначено на доцільності таких складових комунікативної компетентності викладача як: сукупність знань про норми і правила ведення професійної комунікації (організації міжособистісної взаємодії, яка характеризується вміннями толерантного спілкування вербальними і невербальними засобами мовлення, впливу на співрозмовника, побудови конструктивного діалогу, вирішення конфліктних ситуацій, емоційної саморегуляції тощо), трансляція та усвідомлення етичних норм і правил взаємодії, здійснення експертизи власних комунікативних дій і прийнятих рішень, сформована сукупність узагальнених комунікативних умінь тощо.

Ключові слова: професійна компетентність, комунікативна компетентність, структура комунікативної компетентності, заклад вищої освіти, професіоналізм викладача.

УДК 37:001:004.77

DISSEMINATION OF ONLINE RESOURCES IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN WARTIME CONDITIONS

ДИСЕМІНАЦІЯ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Ольга Сипченко

кандидат педагогічних наук, доцент
E-mail: sypchenko.olha@gmail.com
ORCID 0000-0003-2476-8092
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Olha Sypchenko

Ph. D in Pedagogy, Associate Professor,
E-mail: sypchenko.olha@gmail.com
ORCID 0000-0003-2476-8092
SHEI «Donbas State Pedagogical University», Ukraine

Наталія Гарань

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки вищої школи
E-mail: garan_nat@i.ua
ORCID 0000-0002-7617-8636
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Україна

Nataliia Haran

PhD in Pedagogy, Associate Professor of
Higher School Pedagogy Department,
E-mail: garan_nat@i.ua
ORCID 0000-0002-7617-8636
SHEI «Donbas State Pedagogical University», Ukraine

Владислав Пилипенко

учитель математики
E-mail: vladislav.pilipenko@gmail.com
ORCID 0000-0001-9491-4062
Коломийський природничо-математичний ліцей № 9
Коломийської міської ради
Івано-Франківської області,
Україна

Vladislav Pylypenko

Teacher of Mathematics
E-mail: vladislav.pilipenko@gmail.com
ORCID 0000-0001-9491-4062
Kolomyia Natural-Mathematical Lyceum № 9
of Kolomyia town council of
Ivano-Frankivsk region,
Ukraine